

KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ VE BİLGİ MERKEZİ VAKFI
20.YIL ÖZEL YAYINI

Yeni Harflerle
**HANIMLARA
MAHSUS GAZETE
(1895 - 1908)**

Seçki

Hazırlayanlar
Prof. Dr. Mustafa Çiçekler
Prof. Dr. Fatih Andı

KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ
VE BİLGİ MERKEZİ VAKFI
2009

SUNUŞ

Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda siyasî, ekonomik ve kültürel alanlarda bir modernleşme süreci içine girdiği malûmdur. Her ne kadar bir önceki yüzyılda öncelikle askerî alanda başlasa da, giderek artan, toplumun ve siyasal mekanizmanın bütün sahalarına yayılan bir olgu olarak bu süreç ağırlığını XIX. yüzyılda ortaya kor.

Modernleşmenin kültürel portresi bilhassa edebiyat ve eğitimde daha baskın renklerle çizilir. Şinasi, Namık Kemal, Recaîzade Mahmud Ekrem, Abdülhak Hamid, Ahmed Midhat Efendi gibi yazarların her birisi kendi mizaç, donanım ve edebî çizgilerinde, ülkede Batılı değerler ve yaşama tarzları çerçevesinde değişimin edebiyattaki birer temsilcisi olarak öne çıkarlar. Onların ve onları okuyarak, örnek alarak kalem oynatan sonraki neslin yazdıkları ile, bugün edebiyat tarihlerimizde adına "Yeni Türk Edebiyatı" denilen edebî devre oluşur ve edebiyat giderek toplumsal değişim ve dönüşümü yansıtan, yüklenip taşıyan, hatta dönem dönem yapan bir mahiyet kazanır.

Edebiyatın XIX. yüzyıldaki bu aktif ve baskın görünümü yanında, toplumsal hayatın tartışılan ve değişimi yüklenmesi doğrultusunda önemsenen bir başka alanı da eğitimidir. Edebiyat gibi eğitim de günlük hayatın canlı ve etkin alanları arasına çabucak girer. Edebiyat, ülkede gazete ve dergilerin önemli bir kısmına nüfuz eder, yeni bir estetik ve sanatsal algı tarzı oluşturmaya başlar; eğitim ise gerek yeni ve farklı müfredatlarla açılan okullar, gerekse bu sahanın problemlerinin tartışılması, bu alandaki iyileştirme çabaları ve ülkede okur yazar oranının yükseltilmesi, bilimsel seviyenin artırılması şeklinde kendisini gösterir.

Eğitimin ve edebiyatın üzerinde ittifak ettikleri, ilgilerini yoğunlaştırdıkları bir önemli alan ise kadın ve kadının eğitimi, toplumsal

hayat içerisinde kadının konumu, modernleşme ekseninde yeni kadın kimliği, kadın-aile ilişkisi gibi konularla belirir.

Bu doğrultuda Mekteb-i İnnâs, Dârülmualimât gibi kadınların eğitim alacağı okullar açılır. Gazete ve dergilerde kadınların eğitimi, evlilik kurumu, görücü usulü ile evlenme, kadınların sosyal hayattaki yeri tartışılmaya başlanır.

Kadın ve eğitim, kadın ve sosyal hayat, kadın ve edebiyat gibi alanlar bağlamında üzerinde önemle durulması gereken bir kültürel olgu da, kadınlar için yapılan yayınlar, bilhassa da kadınlara özgü olarak yayımlanan gazete ve dergilerdir.

Bunların başını ise *Hanımlara Mahsus Gazete* çeker.

Hanımlara Mahsus Gazete, Osmanlı toplumunda yayımlanmış ilk kadın dergisidir. Adı gazete olsa dahi, “gazete”, “mecmua”, “risale”, “mevkûte”, “cerîde” adlandırmalarının birbirinin yerine kullanıldığı bu dönemde, önceleri (nr. 1-150) haftada iki gün, bilâhare (nr. 150-580) haftada bir gün çıkan derginin ilk nüshası 1 Ağustos 1895 (19 Ağustos 1311) tarihini taşır.

Dergi, *Tarîk* gazetesi başmuharriri İbnülhakkı Mehmed Tahir tarafından yayımlanır. Derginin amacı ise “kemâl-i edeb ve iffet daire-sinde yazılmak şartı ile kadınlara mahsus her türlü ahvâl, faydalı makaleler ve günlük havadisler neşretmek” şeklinde belirlenir.

Hanımlara Mahsus Gazete, yayın faaliyetini 1 Ağustos 1895-4 Eylül 1906 (19 Ağustos 1311-21 Eylül 1322) tarihleri arasında kesintisiz olarak 580 sayı sürdürmüştür. Mecmuanın “sâhib-i imtiyâz”ı İbnülhakkı Mehmed Tahir’dir, belli başlı “muharrireleri” arasında ise dönemin adı duyulmaya başlamış şu hanım yazarları yer alır: Makbule Leman, Nigâr binti Osman, Fatma Aliye, Emine Semiye, Fatma Şadiye, Fatma Fahrünnisa...

Mecmuada zaman zaman dönemin erkek yazarları da yazılar yazmışlardır: Mustafa Âsım, Faik Ali, Tal’at Ali, Ahmed Rasim vs. bunlardandır. Dergi yayın hayatı boyunca dönem dönem “elbise patronu”, şarkı notaları, “kısm-ı musavver”, “kızlara mahsus kısım” gibi ekler de vermiştir.

Hanımlara Mahsus Gazete'nin muhtevaca pek fazla siyasî konulara yakın durmadığı, içeriğini daha çok kız çocuklarının tahsili, hanımların çocuk terbiyesi, ev idaresi, karı-koca ilişkileri, tutumlu olma, giyim-kuşam, moda ve kadın, pratik sağlık bilgileri, hikmetli sözler, bilmeceler, kadınları ilgilendiren iç ve dış haberler, şiir, hikâye, telif ve tercüme roman tefrikaları, mektuplar, çeşitli konulardaki ilân ve reklâmlar vs. gibi kadın eksenli bir yelpazede oluşturduğu görülür.

Dergide yer alan yazıların büyük çoğunluğu elbette dönemin zihniyetini ve kadın meselesine o günün şartlarında bakışı gösterir. Bugünün ilgileri ve şartları çerçevesinde bakıldığında bir kısmı beğenilmese, hatta yadırgansa dahi bu yazıların bizim için bugün birer belge olduğu ortadadır. Ayrıca *Hanımlara Mahsus Gazete* türünün bizdeki ilk örneği olması hasebiyle önemini her zaman koruyacaktır. Nitekim dergi kendisinden sonra kadın meselesine daha cesur ve farklılıkları da kuşatan, açılımlı yaklaşımlarla el atan pek çok gazete ve dergiye yol açıcılık ve cesaretlendirici delillik misyonunu da üstlenmiştir. XIX. yüzyıl Türk edebiyatının önemli ve ismi bugüne taşınmış olan kadın yazarlarının hemen hepsinin ya çıkış noktası veyahut da uğrağı *Hanımlara Mahsus Gazete* olmuştur.

Böylesi edebî, kültürel ve sosyal bir görev ve önem yüklenen bu derginin bugünün aktüel ilgilerine ve bilimsel tecessüslerine sunulması geciktirilmemesi gereken bir gayret ve çalışma olmalıdır. Elinizdeki bu eser, bu niyetle yola çıkan bir çabanın ürünüdür.

Burada *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin ilk 100 sayısından seçilen metinler bir araya getirilmiştir. Derginin daha sonraki 100'er dilimlik sayıları için de böylesi bir seçki ve yayıma hazırlama çalışması düşünülmektedir.

Bu çalışmayı gerçekleştirirken, seçilen metinlerin dönemini çeşitli yönlerden yansıtan, çeşnili, okuyucunun ilgisini çekecek ve döneminin kadın kimliğini yansıtacak metinler olmasına dikkat edilmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu metinlerin bir kısmı bugünkü toplumsal ilgi ve gerçeklerle, kadın algılayışıyla örtüşmese de, yazıldığı yüzyılın bakış açısını ve düşünce dünyasını yansıtması açısından birer belge niteliğindedir. Metinlerde bugünün entelektüel okurunun kolaylıkla anlayamayacağı kimi Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların bugünkü karşılıkları sayfa altında verilmiştir. Ayrıca bugün Türkçede kullanılmayan kelimelerin yazılışında orijinal telaffuza bağlı kalınarak

uzatma işaretleri kullanılmıştır. Bugün de kullandığımız Arapça ve Farsça kökenli kelimeler ise uzatmasız yazılmış, ancak bu türden kelimeler Arapça veya Farsça bir terkip içinde iseler, bu gramatikal yapılar bugünün Türkçesi açısından arkaikleşmiş olduğu düşüncesinden hareketle uzatma işareti (^) kullanılmıştır.

Çalışmanın faydalı olması dileğimizeyizdir.

Prof. Dr. M. Fatih Andı
(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Çiçekler
(İstanbul Üniversitesi)